

Den første gæstgiver i Allingåbro – T. M. F. Andersen.

Allingåbro hotel åbnede dørene for de første gæster i sommeren 1876. Hotellet eller gæstgivergården, som man kaldte det dengang, blev opført af Torrier Mathias Friis Andersen, der var lærersøn fra Vassingerød på Sjælland.

Han havde oprindeligt været i lære indenfor manufaktur, men blev træt af det indelukkede liv. I stedet blev han landvæsenselev og tjente på forskellige større gårde, først på Sjælland og senere i Jylland. I foråret 1872 blev han forvalter på Rolsøgaard ved Rønde, og fra maj 1873 til november 1874 var han forvalter på Estruplund. Her må han have fået ideen til at starte en gæstgivergård i Allingåbro.

Godsejeren på Estruplund, Christian Buchwald, skriver i sin anbefaling, at hr. M. Andersen "efter eget Ønske opgiver pladsen her for at begynde en mere lønnende Virksomhed."

At en ny gæstgivergård i Allingåbro kunne blive en mere lønnende virksomhed for T. M. F. Andersen end pladsen som forvalter på Estruplund, var der nok ikke mange, som troede på dette tidspunkt.

Han havde overhovedet ingen erfaring med hoteldrift, og der hvor han ville bygge et hotel, var der i 1874 ikke megen by. To købmænd fra Randers, I. P. Hjersing og J. Stilling, havde efter krigen i 1864 begge etableret filialer af deres købmandsforretninger på stedet. Derudover var der nogle få huse. Det var alt, hvad der var.

T. M. F. Andersen kunne imidlertid se udviklingsmulighederne. Sønnen Mathias Andersen fortæller i et interview i anledning af hans og Marie Andersens guldbryllup i 1968: "Der var dengang kun enkelte huse i Allingåbro, men far mente alligevel, at en gæstgivergaard kunne "gaa rundt" ikke mindst paa grund af banen, og det kom til at slaa til. Allerede kort efter banens oprettelse kom mange mennesker til gæstgivergaarden, og samtidig med at gæstgivergaarden gik godt, opblomstrede byen."

Banen var den private jernbane fra Randers til Grenå, hvor der var planlagt en station, der hvor banen krydsede Allingåen og den nyanlagte landevej fra Fausing til Ørsted. Den var ført over Allingåen med en ny vejbro til erstatning for det hidtidige vadested. Banens anlæggelse var indledt i sommeren 1874, medens T. M. F. Andersen var forvalter på Estruplund, og var planlagt til at åbne i sommeren 1876.

Men selvom disse trafik anlæg måtte give basis for en kro på stedet, kunne han ikke bare gå i gang med at bygge. Han skulle have et kroprivilegium. Det købte han af ejeren af kroen i Vejlbj. Han købte også 12 tønder land af en lokal gårdejer, Karl Sommer. Det drejede sig om arealet fra det nuværende Nørregade og hen til urmager Henriksens forretning. Det betød, at han kunne drive landbrug med en 7-8 malkekøer ved siden af gæstgiveriet, og at han kom i besiddelse af et areal, der lå godt for byens udvikling.

Han var godt 30 år og stadig ungkarl, da han gik i gang med hotelplanerne. Men i foråret 1875 blev han kæreste med en gårdmandsdatter fra Udby, Birgitte Sørensen. De blev forlovet i efteråret samme år. Om dette skrev T. M. F. Andersen den 8. oktober 1875 til Birgitte, som opholdt sig hos forældrene i Udby: "at vi maaske helst sidst i denne Uge eller

først i den anden tager til Randers og køber os de Ringe – for jeg længes meget efter at komme op at see til Dig en gang imellem, naar min Tid kan tillade mig det og saa længe vi ikke er offentligt forlovede, kan jeg det jo ikke om Lysten end var nok saa god. Vil du ved et par Ord underrette mig om hvorledes vi skal tage der ud enten med Posten eller med Dampskibet. For mig kan det gjøre lige meget hvilket Du helst vil.

Men Du maa tage Tøi med saaledes at vi kan blive Photograferede sammen. Jeg troer Du helst maa tage en mørk Kjole til det.”

Der gik hver dag postvogn mellem Randers og Ørsted. Dampskibet er ”Brage”, der på vejen fra København til Randers lagde til ved Voer.

I foråret 1876 rejste Birgitte til København for at lære at arbejde i et større køkken som forberedelse til tilværelsen som krokone, medens han blev i Allingåbro for at holde øje med hotelbyggeriet. I den periode skrev de flittigt til hinanden. Brevene viser, at de savnede hinanden meget, men giver også et lille glimt af livet på den tid og af arbejdet med hotellet.

De skrev meget sammen i de forårsmåneder, hun var i København. Hans mange kærlige ord må have varmet hendes hjerte. Men han beklager sig også over, at hun skriver for lidt. I et brev af 22. marts 1876 skriver han: ”Nu har jeg været her ovre (i Allingåbro) i omtrent 3 Uger og jeg har saamen ogsaa faaet 3 Breve – det vidner ellers ikke om stor Kjærlighed. Til de 3 breve har du akkurat i de 3 Uger opofret 3 halve Timer allermest og det er saamen ikke for hedt. Hvis Du vil tælle mine breve vil Du faae et andet Resultat – i alt Fald, i antal af Ark, er der da over det dobbelte.... Men det ærgrer mig kuns, at Du sidder med det Hegle (Hækle) skidt og lader mig gaae og vente paa et venlig Ord fra min kjære gode pige.”

Om hotelbyggeriet fortæller han i samme brev. ”Natten imellem Løverdage og Søndag d. 19 (marts) sov jeg min første søvn i vores Bygning og Du kan tro jeg tænkte paa Dig, jeg stillede Dit Billede op paa en Bænk som stod ved siden af Sengen, lod lampen brænde og laa saa og saae paa Dig lige til jeg faldt i Søvn...

Skillerummet er nu oppe imellem Sovekamret og Spisestuen. Salen er vi ved at pusse, Køkkenet, Billardstuen er færdige, og vi skal snart til at begynde paa Stalden...

Nu har jeg seet det første Locomotiv paa Skinnerne, - de er oppe ved Floes og fylde noget der, om en 8 Dage vil det komme her forbi og gaa til Pindstrup for at kjøre Gruus paa banen.”

I brevet den 5. april fortæller han mere om banen. Han havde om lørdagen været til bryllup i Udby. Om søndagen den 2. april gik han omtrent kl. 11 fra Udby tilbage til Allingåbro. ”Akkurat som jeg kom til Allingåa, kom der et Tog der forbi; det er det første Locomotiv som har pustet forbi Allingåa Station. Det holdt ved Stationen ½ Time og aflæssede en hel Deel Sveller. Det skulde op til Pindstrup og kjøre Grus paa Banen. Der var almindelig glæde for Allingåabroes Folk ved at see det første Locomotiv.”

Placeringen af posthuset var også et varmt emne på det tidspunkt. Om det skriver han i marts 1876: "Du ved jo der har været tale om et Posthus i Ørsted eller ved Allingaa. Hele Rougsø Herred har gjort alt for, at det skulde blive i Ørsted, men Sønder Hald har ogsaa søgt om det kan blive ved Stationen, og Postmesteren skal nok have slaaet ud om, at det vist bedst laa ved Allingaa Station. Altsaa det er da ikke umuligt at vi faaer Posthus nede ved siden af os. Det vil gavne os betydeligt."

Den 30. marts skriver han igen om posthuset "Her tales om at Posthuset bliver her ved Stationen og ikke som Ørstederne mente, at det skulde blive i Ørsted."

Rivaliseringen hen over Hejbækken er ikke af nyere dato.

Endelig i begyndelsen af maj 1876 vender Birgitte tilbage til Udby fra København. Selvom hun kun har været væk i 2 måneder, har den smaskforelskede Mathias følt det som en evighed. I det sidste brev den 27. april skriver han: "Det er for mig ogsaa en slem vente Stund de sidste par dage..... Jeg kunde (have) haft den inderligste lyst til at reise med "Brage" paa Løverdage over til Dig Du kjære Pige men det kan ikke gaa an. Folk vilde tænke, det var skaberi at reise der over for saa kort Tid – men lysten mangler sandelig ikke kan du tro Birgitte!-

Vil Du holde Øie med Udby naar Du seiler der forbi, saa skal Du see et Flag, som veier til din ære, og for Din Ankomst,- det er mit eget, jeg har taget der op i samme Anledning. Det skal første Gang veie i det fri den dag. Det skal bringe Dig min store glæde i Anledning af Din hjemkomst.-"

Et par måneder efter – den 30. juni - blev Birgitte og Mathias, som T. M. F. Andersen kaldte sig i det daglige, viet i Udby kirke. Brylluppet blev holdt hos hendes forældre, der havde en gård midt i Udby. Hun var 18 år, og han 33 år.

De flyttede ind i den nyopførte gæstgivergård, der må være åbnet omkring dette tidspunkt. Et par måneder efter blev jernbanen Randers-Grenå indviet med deltagelse af konseilspræsident J. B. S. Estrup. Den nye station ved Allingåen fik navnet Allingåbro, som også blev navnet på den lille bebyggelse på stedet.

Hverken Birgitte eller Mathias havde som nævnt erfaring i hoteldrift. Det ser da også ud til, at de i starten havde en forpagter til at hjælpe med den løbende drift. I et brev af juni 1876 spørger T.M.F. Andersens fader, om den nye forpagter er kommet, og i folketællingen i 1880 optræder der ligeledes en hotelforpagter i Allingåbro.

August Hasse, en broder til ølhandler Carl Hasse, var i mange år ansat til at passe stalden.

I 1884 overlod familien driften af gæstgivergården til hotelforpagteren og drog til København, hvor T. M. F. Andersen hjalp broderen, Theodor, der var smedemester, med at lægge jernbjælker i nybygninger. De blev i København i 5 år og vendte så tilbage til Allingåbro.

Efter tilbagekomsten fra København ser det ud til, at familien selv stod for driften af gæstgivergården. Ved folketællingen i 1890 optræder der ikke nogen hotelforpagter.

En af deres sønner, Mathias Andersen, skrev nogle år før sin død nogle erindringer om familien. Heri skriver han, at hans far efter tilbagekomsten satte megen kraft ind på "at faa Markederne flyttet fra Vejlbj, og samlede underskrifter blandt egnens handelsfolk og slagtere til anbefaling af flytningen." Tre gange var han hos borgmesteren i Randers, der var formand for markedskommissionen, men fik hver gang den besked, at det var for farligt med så mange folk og heste så tæt på jernbanen. Men han gav ikke op, og endelig i begyndelsen af 1890'erne blev markederne flyttet ned til hotellet.

Der blev udlagt en markedsplads på hotellets jord. Mathias Andersen fortæller: "Der var 8 Markedsdage om Aaret, saa det var gode Dage for de handlende... Den lille lagerbygning som er Købmandens byggede min Far til markedsservering i stedet for telt. I 1895 byggede far (også) en stor Sal ved Østenden af Hotellet, da der efterhaanden var bleven for lidt plads."

Om sin far som vært skriver han: "Far var som Vært meget afholdt, flink til at passiare med Gæsterne uden at drikke med Dem, og spillede Violin imellem, købte ogsaa en Automat Maskine Instrument til at hænge paa Væggen."

T. M. F. Andersen tog også initiativ til at skaffe bedre drikkevand i Allingåbro. Mathias Andersen fortæller: "Jeg kan huske da vi hentede Vand i Aaen til Husholdning men da var Vandet ogsaa renere end nu. Det var Far der begyndte at tale om Vandværk, som blev lavet 1893-94. Han kom sammen med Gaardejer Søren Kvist i Grund, og skød til skive, og der lagde han mærke til et dejligt Kildevæld lige ved vejen. Det vældede synlig op af Jorden og løb ud i Fjorden."

"Min Far foreslog Haandværkerforeningen at lave vandværk af Kildevældet inde i Grund, og for at faa det godt og solidt lavet, mente han det var rigtig at lade Maskinfabrikant Chr. Blom, Skanderborg bistaa med Raad. For et vandværk uden vand (frosne Rør) duer ikke. Blom anbefalede engelske Rør med Solution."

"Der blev saa bygget (en) stor beholder og en Vindmotor fra Blom i Skanderborg, som garanterede for Motoren i fem aar. Da Julestormen kom i 1902 tog den skade, men Blom var forretningsmand og reparerede den gratis. Siden da Byen voksede, blev der Vandbeholder paa Vejlbj bakke, som (rørene) mødes i Storegade. Det var lavet solidt, og derfor billig i drift i mange aar."

T. M. F. Andersen var helt fra sine unge dage meget optaget af ny teknik. I anbefalingen ved hans fratræden som forvalter på Estruplund skriver godsejer Christian Buchwald: "Hvad jeg specielt kan fremføre for Hr. Andersen, er hans mere end almindelige Interesse for og Indsigt i benyttelsen af de forskellige Landbrugsmaskiner, i hvilken henseende han ved mange leiligheder har været en for mig betydningsfuld støtte."

Han fortsatte med at interesse sig for ny teknik, medens han var gæstgiver i Allingåbro og brugte en del tid på denne interesse. I 1882 fik han patent på en roesåmaskine, og i den følgende tid udviklede han den, så den også kunne anvendes til såning af korn og frø. Han

fik patent på den forbedrede såmaskine i januar 1883. Patentdokumentet er underskrevet af selveste kongen, Christian IX!

Det fremgår af beskrivelsen af såmaskinen, at den var udstyret med et hjul, som dannede en fuge i jorden, hvori frøene blev lagt. Fugedybden kunne varieres fra ½ til 2 tommer alt efter hvor dybt frøet skulle ned i jorden. Der var også et hul i fugehjulet, som kunne fyldes med tørt sand, så hjulets vægt kunne ændres efter jordens beskaffenhed.

Såmaskinen blev sat i produktion, men desværre blev der på samme tid opfundet en toraddet såmaskine. Den var mere effektiv end T. M. F. Andersens såmaskine, der kun kunne så en række ad gangen. Opfindelsen blev derfor ikke nogen guldgrube for familien.

Gæstgivergården i Allingåbro blev derimod en god forretning for T. M. F. Andersen. Da han solgte den i 1899, kunne han og familien trække sig tilbage og leve af de penge, de fik ved salget. Ved folketællingen i 1901 er han anført som particulier. Det var en stillingsbetegnelse, som dengang betød, at man levede af sine penge.

I forbindelse med salget lod han en grund fra hotellets jordarealer udstykke. Her opførte han et hus med stort baghus. Det ligger på Hovedgaden 49, hvor der nu er advokatforretning.

T. M. F. Andersen var stadigvæk aktiv. I baghuset indrettede han et hønseri. Mathias Andersen fortæller: "Og da han var en 20-30 aar foran sin Tid, havde han regnet ud, at naar Hønsene ikke faar Føde fra Kl. 3-4 om Eftermiddagen og til næste Morgen, kan de ikke lægge saa mange Æg, saa begyndte han at fodre dem ved Sengetid ved en stor Lampe til belysning (Million) brænder. Der var Sandgulv saa Hønsene skulde skrave for at finde Kornet. Til (at) begynde med kunde Hønsene ikke rigtig forstaa det, men (det) varede ikke ret længe, og da det saa hjalp paa Æglægningen skrev han til Statskonsulenten i Fjerkræavl, og inviterede ham ud at see det. Og paa den maade lærte han Landmændene og deres koner, at fodre ved Lys. Nu er der nogle der lader lyset brænde noget af Natten.

Far havde ogsaa en Tærskemaskine og en Hestegang til at trække. Der var flere der godt vilde havde noget Korn tærsket paa den maade. Ensilage prøvede han ogsaa at lave, men fik vist ikke noget ud af det."

Efter nogle år med hønseriet vendte T. M. F. Andersen tilbage til landbruget. I 1906 købte han gården "Vidtskue" i Lystrup. Det var en proprietærgård på 117 tønder land. Han var da 63 år, men havde åbenbart ikke lyst til at lade sig pensionere.

Dengang behøvede en proprietær ikke at arbejde med i den daglige drift, så det var ikke så fysisk krævende. Han havde en forvalter og adskillige tjenestefolk til at tage sig af det hårde slid.

T. M. F. Andersen var en dygtig landmand. Det viser folketællingen fra 1916, hvor den skattepligtige indkomst er angivet. Han havde en skattepligtig indkomst på 3500 kr. Forvalteren og fodermesteren havde hver 400 kr. Det tyder på, at familie på Vidtskue sad godt i det.

Det var et hjem, som var meget optaget af sang og musik. I et telegram fra parrets guldbryllup i 1926 hedder det: "Jeg har glædet mig mange gange ved at komme til Vidtskue den deilige Gaard, Staa paa Høien og skue ud mod Havet ogsaa inden døre at møde Fru Andersens deilige smil. Saa tog Andersen Violinen og jeg lærte den deilige Sang, men telefonen ringer og Katten fik et smæk af Buen. En aften jeg var der kom Klaveret til, da var der gang i det. Da lover jeg vi kunde trætte Kære Fru Andersen. Mange tak for gamle dage"

Birgitte og T.M.F. Andersen havde "Vidtskue" i godt en halv snes år, hvorefter de overlod gården til sønnen Laurits i 1918. Han var en fremragende skakspiller, men ikke nogen god landmand, så han solgte gården kort før faderens død i 1928.

I nekrologen om T.M. F. Andersen siges det, at han "alle sine dage var en ideernes og fremskridtets mand Kirken var aldeles fyldt af Afdødes mange Venner og et Væld af Kranse dækkede Kisten og Kirkens Midtergang. Pastor Mahler talte smukt over Afdøde og forettede Jordpaakastelsen."

Enken, Birgitte Andersen, flyttede til Allingåbro, hvor hun de sidste år boede sammen med sønnen Laurits, der var ugift. Hun døde i 1933.

Store sorger undgik Birgitte og T. M. F. Andersen ikke. De fik i alt 7 børn, 6 sønner og 1 datter. Tre af børnene døde som små. Selvom det dengang ikke var usædvanligt, at et forældrepar mistede et barn, må man sige, at Birgitte og T. M. F. Andersen blev hårdt ramt.

De 4 sønner, som blev voksne, bosatte sig på egnen, de 3 af dem i Allingåbro. Søren Andersen var maskinsmed i byen. Skakgeniet Laurits Andersen flyttede som nævnt til Allingåbro efter salget af Vidtskue, og Mathias Andersen boede en stor del af livet i Allingåbro, hvor hans kone Marie i mange år havde gartnerforretning. Den fjerde søn Alfred Vickmann Andersen havde et maskinværksted i Randers.

I huset på Hovedgaden i Allingåbro, som T. M. F. Andersen lod bygge i 1899, bor i dag hans oldebarn Lilian, der er gift med Christian Staugaard Nielsen. Så man kan måske sige, at ringen er sluttet. Christian er født og opvokset i huset, og fra sin barndom mindes han, at der blev sagt: "Det er nok **Ta' Mig Fanden Andersen**", når det knagede oppe fra øverste etage. Dengang havde han endnu ikke mødt Lilian eller hørt, at T. M. F. Andersen var hendes oldefar, og først senere fandt han ud af, hvad T.M.F. Andersen havde betydet for byen og egnen.